

Karjalan Sivistysseura Itä-Karjalan vapauspyrkimysten tukijana.

IV.

Kuva suuresta kansanjuhlasta Vianan Karjalassa kesällä 1907.

Edellisessä kirjoituksessamme tarkastelimme »Vianan Karjalaisten Liiton» perustamista, tämän ensimmäisen Suomessa aikaansaadun heimojärjestön syntyä. On erikoisen mielenkiintoista tutustua siihen melko laajaan aineistoon, jota Karjalan Sivistysseuran arkisto näistä asioista sisältää. Siitä selviää mm. se, että tämän heimoelimen perustajina olivat vienalaiset itse, lähinnä Suomessa asuvat vienalaiset liikemiehet. Seuran perustajien ja sen tukijoiksi kokoontuneiden henkilöiden joukossa tapaamme samoja nimiä, jotka vuosikymmenestä toiseen ovat ylläpitäneet karjalaista heimoshenkeä sekä rajan tuolla että täällä puolella. Silmiemme eteen tulee miehiä, sellaisia kuin Mitrot, Ahavat, Pankkoset, Alangot, Mannerit, Arhippaiset, Mattiset, Marttinat, Kaukoniemet, Rahikaiset ja Keynät — kaikki henkilöitä, jotka ovat pysyneet uskollisina ei vain perustamansa järjestön tukijoina, vaan Itä-Karjalan vapauspyrkimysten johtomiehinkin. Nämä saivat työssään eräiden suomalaisten Karjalaystävien apua ja tukea heti alusta alkaen. Näiden joukossa näemme mm. Hainarin, Härkösen, Basilierin, Blomstedt-Ojoisen, Maila ja J. J. Mikkolan, Reinosen sekä Calamniuksen. Luetteloa voitaisiin jatkaa sekä karjalaisilla että suomalaisilla nimillä.

Vain ne, jotka ovat olleet mukana pitemmän ajan tässä lähes neljävuosikymmentä ajastaikaa taaksepäin alkanessa Itä-Karjalan kansallisessa herätystyössä, tietävät, miten herkkää, yksimielistä ja uhrivalmista työtä silloin tehtiin. Tarvittiinkin suurta intoa ja rohkeutta silloisissa oloissa työskenteleviltä. Liekö sat-

tuma, että nuo vienalaiset johtomiehet olivat suurimmalta osalta kotoisin Vianan kuuluisalta runoalueelta, Vuokkiniemen ja Uhtuan seuduilta.

Vaikka karjalaiset työntekijät tiesivätkin alkaneessa työssään heimonsa herättämisessä olevan suuria vastuksia voitettavana, eivät he voineet aavistaa, että heidän melko vaatimattomat suunnitelmansa, joista osa saatiin toteutetuksi, aiheuttaisivat venäläisten taholta niin suuria suunnitelmia ja voimain ponnistuksia kuin mitä sitten tapahtui. Venäjän valtiomahti mobilisoi ei vain omat virkamiehensä, vaan alisti Itä-Karjalassa toimivan papistonsa ja koululaitoksensa venäläistämistyön palvelukseen. Täten piti venäläinen rintama muodostua sekä laajaksi että voimakkaaksi. Mutta päämääräkin oli suuri: Itä-Karjalan ja Suomen venäläistyttäminen. Tätä tarkoitusta varten lähetetään tänne v. 1905 Suomen ortodoksisen kirkon palvelukseen surullisen kuuluisaksi tullut henkilö, munkki Kyprianus, joka täällä nopeasti nousee arvoasteissa ja vihdoin perustaa omia tarkoituksiaan varten Suomen, Vianan ja Aunuksen hiippakuntia käsittävän »Karjalan veljeskunnan». Näin alkaa vimmattu taistelu toisaalta suomalaisten ja venäläisten, toisaalta viimemainittujen ja itäkarjalaisten välillä. Tämä taistelu, jota osittain käydään kahdella rintamalla, vaikka saman venäläisen johdon alaisena, muistuttaa eräessä mielessä sitä taistelua, jossa paraikaa olemme.

Pysyessämme itäkarjalaisella rintamanosalla jouddumme kiinnittämään huomiotamme kolmeen Itä-Karjalan alueella pidettyyn kokoukseen. Ne ovat kaikki

Vienan Karjalaisten Liiton puheenjohtaja, nyk. kauppaneuvos *Mitro*, asussa, jossa hän malkusteli laajemmalti Itä-Karjalassa ja Pohjois-Venäjälle keväällä 1907.

Wasili Jeremejeff-Räihä, jonka venäläiset vangitsivat ja karkoittivat Siperiaan, jossa kuoli.

Kyprianuksen ja hänen hengenheimolaistensa järjestämiä ja kaikissa niissä suunnitellaan aluksi peitetymmin, lopuksi yhä julkisemmin venäläisten todellisia tarkoituksia Suomen ja Karjalan päänmenoksi. Ensimmäinen niistä pidetään Uhtualla joulukuun loppupuolella 1906 eli muutama kuukausi sen jälkeen kuin Vienan Karjalaisten Liitto oli perustettu ja sen suomenkielinen sivistyksellinen toiminta päässyt alkuun Vienan eri kunnissa. Uhtuan kokous oli järjestetty Suomen ja Vienan kr.kat. hiippakuntain papiston keskeiseksi neuvottelutilaisuudeksi. Siinä tehdyistä päätöksistä ovat tärkeimmät ne, jotka koskevat jumalainpalvelusten suorittamista kansankielellä, »seminaarin» perustamista Uhtualle, apulaispiispan asettamista Karjalaa varten, hengellisen virkamiehistön kehittämistä karjalaisista itsestään ja suomen kielen ottamista opetusaineeksi kouluihin.

Näistä päätöksistä olivat paikalliset asukkaat, jotka olivat seuranneet erikoisella mielenkiinnolla kokouksen kulkua, sekä iloisia että toivorikkaita. Niin oli Kyprianuskin, joskin salaisesti aivan toisessa mielessä. Siksi eivät hänen Uhtuan matkan salaiset tarkoitukset eivätkä seurauksetkaan olleet heti todettavissa, joten väestö iloitsi, kun muutamia kuukausia myöhemmin Uhtuan kokouksessa tehtyjen päätösten johdosta Vienan Karjalan hengellinen konsistorio lähetti papistolleen käskykirjeen, jossa mm. määrätään 1) että karjalaisissa seurakunnissa, missä kansa sitä tahtoo ja missä se katsotaan tarpeelliseksi, toimitettaisiin jumalanpalveluksia ja muita kirkollisia toimituksia suomen kielellä, 2) kehoitetaan perustamaan seurakuntiin uskonnollisia veljeskuntia ja seuroja, 3) käsketään valitsemaan Kemin kaupunkiin erityinen toimikunta, jonka

tulee toimittaa väestölle uskonnollissiveellistä kirjallisuutta, ym. Samalla teki hiippakunnan hallitus esityksen apulaispiispan viran perustamisesta Kemin kaupunkiin.

Kyprianus piti visusti salassa aikomuksensa Uhtualla. Mutta jo muutamia viikkoja tämän kokouksen jälkeen on hän valmis paljastamaan varsinaisen tehtävänsä, nim. olla aseena ei vain karjalaisuuden hävittämistyössä kahden puolen rajaa, vaan myöskin Suomen valtiollisen aseman tuhoamisessa. Jo seuraavassa kuussa, siis tammikuun lopulla 1907, pidetään näet Aunuksen läänin Videlessä, Laatokan rannalla, samansuuntainen, kuin Uhtualla, mutta paljon laajempi neuvottelukokous Suomen ja Aunuksen kreikkalaiskatolisten hiippakuntien ja maallisen vallan edustajain kesken, pyhän synodinkin edustajain läsnäollessa. Selvytyden vuoksi huomautettakoon, etteivät Suomen ortodoksisen kirkon kansallismieliset edustajat olleet mukana tässä eivätkä muissakaan myöhemmissä venäläistyttämispuhissa. Avonaisemmin kuin koskaan ennen lausuttiin Videlessä julki nyt varsinaisesti alkavan toiminnan perusteet ja päämäärät. Oli lähdettävä hyökkäämään uhkaavaa suomalaista ja luterilaista vaaraa vastaan ja siinä tarkoituksessa organisoitava toiminta ja luotava järjestö, joka ottaisi johtaakseen tätä toimintaa. Näin saa alkunsa eräänlaisen kuuluisuuden saavuttanut Karjalan Veljeskunta, »Oikeauskoinen Pyhän suurmarttyyrin ja Voittaja Yrjön nimeen», kuten veljeskunnan nimi täydellisyydessään kuului. Se järjestyy saman vuoden kuluessa ja saa pyhän synodin ja Venäjän valtiovallan vahvistuksen toiminnalleen. Näiden aikaansaama laitoshan veljeskunta itseasiassa alunperin olikin.

Videlen kokouksessa tehtiin kokonaista 24 päätöstä, joihin meillä ei kuitenkaan ole tässä tilaisuutta tarkemmin syventyä. Huomautamme vain, että näistä kokouksen päätöslauselmista sai Kyprianus erittäin terävät aseet ja hän käyttikin niitä sekä viisaasti että häikäilemättömästi.

Kolmas merkityksellisempi kokous pidettiin Vienan Kemissä syysk. 30—lokak. 2 p:nä 1907. Tämänkin kokouksen oli Kyprianus järjestänyt ja nyt nimenomaan Vienan Karjalaisten Liiton surmaamistarkoituksessa. Kaikki kokouksessa käsitellyt asiat kohdistuvat liiton työn tuhoamiseksi ja hävittämiseksi. Kokous anookin, että Vienan Karjalaisten Liiton toiminta lakkautettaisiin ja että koko liitto hajoitettaisiin.

Tämän kokouksen vaatimuksen mukaisesti sitten tehtiinkin tyhjäksi kaikki mainitun liiton alulle paneamat puuhut Vienan Karjalassa. Liitto oli ottanut sääntöjensä mukaisesti tehtäväkseen karjalaisten taloudellisen ja sivistyksellisen aseman parantamisen kaikilla niillä keinoilla, joita kansanvalistuksen työmaalla vapaalla kansalaisyhdistyksellä saattoi olla käytettävänä. Seuran toiminta olikin hedelmällinen ja herättävä. Perustettiin viisi kansankielistä alkeiskoulua, kirjastoja ja lukutupia 22, painatettiin karjalankielisiä kirjoja sekä julkaistiin omaa äänenkannattajaa. Tämän lisäksi järjestettiin säännöllinen jalkapostikukku Suomen puolelta Suomussalmelta lähimpään Vienan pitäjääseen Vuokkiniemeen sekä ruvettiin rakentamaan ensimmäistä maantietä lähellä rajaa olevan Kivijärven kylän ja Vuokkiniemen kirkonkylän välille päämääränä Suomen raja. Myös järjestettiin Karjalan nuorisolle tilaisuutta opiskella Suomen kouluissa sekä hankittiin Karjalaan maatalousneuvoja.

Mutta venäläisellä taholla tämä kaikki leimattiin vaaralliseksi toiminnaksi Venäjän valtakunnalle. Oma-kielisten alkeiskoulujen ja vaatimattomien lukutupien ja kirjastojen selitettiin olevan vaarallista suursuomalaisista aatetta, joka tähtäsi ei vähempään kuin koko Itä-Karjalan liittämiseen Suomeen, kuten selitettiin.

Kuntien puolelta anottiin sekä koulujen perustamista että lukutupien ja kirjastojen aukaisemista. Näihin anomuksiin ei kuitenkaan koskaan saatu vastausta, vaan koulut suljettiin, samoin kuin kirjastot ja lukutuvatkin saivat sulkea ovensa. Alkanut postinkukku Suomen puolelta estettiin, yksityisten varoilla Suomesta ostetut maantieteko-työaseet takavarikoitiin (tarkoitusta varten oli mm. Karjalainen osakunta myöntänyt arpajaisvaroistaan 4.000 markkaa) ja Suomen silloinen venäläinen kenraalikuvernööri esti liiton äänenkannattajan ilmestymisen. Se ilmestyi eri nimisenäkin, mutta sekään ei auttanut. Eikä riittänyt vain se, että Liiton toiminta tehtiin mahdottomaksi, vangittiinpa vielä parhaita Vienan miehiä ja karkoitettiin Siperiaan.

Näin päättyi vienalaisten suurella toiveilla alottama järjestön työ toistaiseksi. Salassa sitä tehtiin, mutta olivat sen johtomiehet alituksen venäläisen santarmiston silmälläpidon alaisina. Kuitenkin yhteys Suomen ja Itä-Karjalan välillä ei katkennut. Yhteyttä pidettiin ja kansallista tulta vaalittiin niin Suomen vapaimissa oloissa kuin Vienan pimeissä pirttisissä. Vienalaiset ja osaksi aunukselaisetkin pitivät huolta tästä ja suomalaiset auttoivat heitä tässä työssä. Muiden muassa on mainittava opettaja *Valter Päivincin*, joka

Vienan Karjalan suomenkielisten koulujen opettajat ja kauppias V. Jeremejeff v. 1907. (Vas. oikealle: op. W. Dorofejeff-Vaara (vangittu), kauppias W. Jeremejeff (vangittu), op. A. Vepsäläinen ja agr. A. Garviloff).

rajalla toimivana opettajana saattoi olla salaisessa kosketuksessa aunukselaisten kanssa. Hänen jatkuvaa suurta rakkauttaan itäkarjalaisia kohtaan osoittaa vielä nytkin se, että hän vanhoilla päivillään on mennyt rajan taakse opetustyöhön ollen tietävästi tällä kertaa Äänislinnan vepsäläisoppilaitten kasvattajana.

Itä-Karjalassa tukahutettiin julkinen kansallinen toiminta väkivalloin. Suomessa se jatkui yhä kiihtyvällä voimalla. Taistelu oli ankara ja vasta taarivallan kukistuminen antoi itäkarjalaisillekin uuden tilaisuuden uudelleen järjestäytyä ja uusin voimin ryynnistää paljoa suuremmin mahdollisuuksin kuin koskaan ennen, nyt ei vain sivistyksellisellä, vaan valtiollisellakin alalla Karjalan saattamiseksi vapaampiin oloihin, irti Venäjältä. Siitä seuraavassa.

Itä-Karjalan vanhaa kulttuuria vaalimaan.

Paljon on jo Itä-Karjalasta vanhaa perinnäistä ja arvokasta hävinnyt ja häviää edelleen. Niitä olisi kuitenkin säilytettävä niin paljon kuin mahdollista. Eräs keino, jolla häviävää muinaisperintöä voidaan jälkipolville säilyttää ja valaista, on valokuvaus. Seuramme on jo aikaisemmin koettanut saada talteen Itä-Karjalan alueelta otettuja, pääasiassa Karjalan muinaisuutta ja omintakeista elämää valaisevia kuvia. Katsomme tarpeelliseksi edelleen kiinnittää tähän puoleen huomiota. Sen vuoksi pyydämme kaikkia niitä, joilla on joko aikaisemmin tai viimeaikoina Itä-Karjalasta otettuja Karjalan omintakeisuutta valaisevia kuvia, lahjoittamaan tai pientä korvausta vastaan luovuttamaan ne seurallemme säilytettäväksi. Kuvien mukana olisi lähetettävä kuvia selventävä maininta.

Karjalan Sivistysseura.

Os. Helsinki, Kasarmikatu 25